

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1260508/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב שלמה שפירא, הרב צבי בן יעקב, הרב דניאל אדרי

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד רומי קנבל)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד שלום כהן)

הנדון: כינוס נכסים – תפקיד בית הדין, סמכותו ואחריותו בכלל ונוכח עמדות נושי הצדדים וחשש לקנוניה בפרט

פסק דין

לפנינו ערעור על החלטת בית הדין הרבני האזורי תל אביב (להלן: בית דין קמא) מיום ט"ז בשבט תש"ף (11.2.20) כי תוקפו של כינוס הנכסים שמינה בית דין קמא ביום ל' בתשרי תשע"ט (9.10.18), יפוג בתאריך ה' באדר תש"ף (1.3.20).

להלן העובדות הרלוונטיות:

בתאריך כ"ה בתשרי תשע"ט (4.10.18) חתמו הצדדים על הסכם גירושין, שקיבל תוקף של פסק דין בבית דין קמא, וזו לשון ההסכם:

א. הצדדים יתגרשו זה מזה בגט פיטורין כדת משה וישראל כהסכמתם [...]

ב. מועד לסידור הגט יקבע לאחר קבלת הודעה מוסכמת על ידי באי כוח הצדדים על מכירת הבית.

ג. באי כוח הצדדים ימונו ככונסי נכסים לצורך מכירת הבית שיושב על ארבע חלקות ברח' [...] וברח' [...] בתל אביב. בא כוח האישה תייצג את האישה בהליך המכירה, ובא כוח הבעל ייצג את הבעל בהליך המכירה.

ד. עד למכירת הבית הבעל ימשיך לשלם את מזונות האישה ואחזקת הבית, וזאת על פי החלטת בית המשפט אשר ניתנה למזונות זמניים, וזאת למשך חמישה חודשים מהיום. לאחר מכן ימשיך הבעל לשלם את מזונות האישה ואחזקת הבית, אך תשלומים אלו ייגרעו מחלקה של האישה בחלוקת הרכוש.

ה. הצדדים מאשרים את הצעת שכר הטרחה [...]

ו. מכירת הבית הנ"ל תבצע בפיקוח בית הדין הרבני האזורי בתל אביב. לצורך כך יפתחו באי כוח הצדדים תיק מתאים במזכירות בבית הדין. כל יתר הנושאים יישארו בסמכותו של בית המשפט לענייני משפחה.

ז. האישה מוחלת על כתובתה [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עד כאן הסעיפים הרלוונטיים בהסכם. בתאריך ל' בתשרי תשע"ט (9.10.18) מינה בית דין קמא בפסיקתא את באי כוח הצדדים, עו"ד רומי קנבל (באת כוח האישה) ועו"ד יעקב סידי (בא כוח הבעל) כונסי נכסים למכירת הבית.

הנכס הנ"ל מצוי על שלוש חלקות [...] (בדוח השמאי לא נמצאת החלקה הרביעית, ייתכן שמדובר בחלקה חדשה, מפנים לפסיקתא של בית דין קמא).

על הנכס (חלקות המקרקעין) הנ"ל רשומות אצל רשם המקרקעין הערות אזהרה עוד מלפני חתימת ההסכם: על הנכס בגוש [...] רשומה הערת אזהרה לטובת בנק הפועלים מתאריך כ"ח באב תשע"ו (1.9.16) על סכום של 9,100,000 ש"ח, ולרשויות המס על כ-1,000,000 ש"ח. בגוש [...] רשומה הערת אזהרה בגין משכנתה לטובת [צ']. בדוח השמאי נכתב כי המשכנתה היא על סכום של 7,600,000 ש"ח. עיון בשטר ההלוואה מיום י' בשבט תשע"ז (6.2.17) מלמד כי מדובר בהלוואה בסך של 2,000,000 דולר בריבית דולרית של אחוז לחודש.

נכון ליום מינוי הכונסים, ל' בתשרי תשע"ט (9.10.18), עמד החוב לבנק הפועלים על סך 7,746,074 ש"ח.

לדברי באת כוח המערערת, החל ביום חתימת ההסכם ובסמוך לו עושה המשיב כל שלא ידו כדי למנוע את מימוש מכירת הבית, מאיים על כונסת הנכסים ופועל לפיטורה גם באמצעות פניות חוזרות ונשנות של באי כוח הנושים לבית הדין לפטר את כונסי הנכסים.

בתאריך כ"ה בשבט תשע"ט (31.1.19) הודיע בנק הפועלים על הסכמתו לפנים משורת הדין שהליך הכינוס ימשך במסגרת תיק פרוק שיתוף בבית הדין הרבני בתל אביב, ובלבד שהכונסים יעדכנו את הבנק באופן שוטף לגבי מצב הכינוס וישלחו כל שלושה חודשים דוח עדכון.

עוד קודם לכן, בתאריך א' בשבט תשע"ט (7.1.19), פחות משלושה חודשים ממועד מינוי כונסי הנכסים, פנה המשיב לבית הדין בבקשה להחלפת כונסי הנכסים משום שהנכס לא נמכר. נציין כי מדובר בבקשה תמוהה ביותר: וכי ציפה המשיב שנכס בסדר גודל כזה יימכר בתוך שלושה חודשים? הבקשה יכולה ללמד על התנהלות שלא בתום לב וללא ניקיון כפיים, ויכול להיות שיש בה גם משום הטלת מורא וניסיון להחליש את כוח כונסי הנכסים.

בתאריך כ"ט במרחשוון תש"ף (27.11.19) ניתנה החלטה של בית דין קמא המאשרת לכונסי הנכסים למכור את הנכס הנ"ל (כל החלקות וכל אשר עליהן) בסך של ארבעים ושלושה מיליון ש"ח. בפועל ככל הנראה חזר בו הקונה מהקנייה, וזאת לאחר שהוחלפו טיטות עם בא כוח הקונה. לדברי באת כוח המערערת, הקונה חזר בו מהקנייה לאחר שיחה עם בא כוח המשיב.

הגם שהצדדים מתדיינים בערכאה אחרת, כתוצאה מתביעה של הנושה [צ'] כנגד הלווים, צדדים דנן, ואף שבנק הפועלים הסכים להותיר את כונסי הנכסים על כנם, ביקש הבעל למנות את בא כוחו של [צ'], עו"ד צפירי פז, ככונס נכסים. בא כוח הבעל, עו"ד שלום כהן, שמונה במקומו של עו"ד סידי (כבא כוח) ומייצג את הבעל, המשיב, גם בהליך שבפנינו, ביקש לפטר את כונסי הנכסים שמונו מכוח הסכם הגירושין והחלטת בית הדין.

בסיכום החלטתו כתב בית דין קמא:

מאחר שלמעשה התקיימו ומתקיימים דיונים גם בערכאה מקבילה, ומאחר וקיימים נושים, צד ג', שאין לבית הדין סמכות ישירה לדון עליהם, ולאור

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ההתנהלות המתמשכת והנזק המצטבר הנגרם לצדדים מדי חודש בחודשו, אין מנוס מלהיענות לבקשה ולבטל את הכינוס.

על כן מחליט בית הדין:

א. תוקפו של כינוס הנכסים יפוג בתאריך ה' באדר תש"ף (1.3.20), והתיקים בפנינו יסגרו.

ב. עד לתאריך זה יפעלו באי כוח הצדדים לפתוח תיק מתאים להמשך ההליכים בערכאה המוסמכת לדון על צד ג'.

ג. ככל שתוגש לפנינו בקשה מוסכמת של כל הנוגעים בדבר, תישקל ההחלטה בשנית.

עד כאן לשון החלטת בית דין קמא. על החלטה זו הוגש כאמור הערעור שלפנינו.

דיון והכרעה

עקרונות ועובדות מנחים – תפקיד בית הדין במינוי כונסי נכסים ובכלל וחובתו שלא להשילו מעליו

לפני שנדון לגופם של דברים נקדים כמה הקדמות:

א. סעיף ג' להסכם הגירושין, שבו נכתב "באי כוח הצדדים ימונו ככונסי נכסים לצורך מכירת הבית [...] באת כוח האישה תייצג את האישה בהליך המכירה, ובא כוח הבעל ייצג את הבעל בהליך המכירה", כולל בתוכו שני עניינים: א. בית הצדדים יימכר; ב. באי כוח הצדדים ימונו לכונסי נכסים, שהרי אם אין הסכמה למכירה וכינוס הנכס – כונס מניין?

ב. בית הדין שאישר את ההסכם, הוא שממנה את כונסי הנכסים, כונסי הנכסים פועלים כידו הארוכה של בית הדין והוא זה שמפקח על הכינוס.

במקרה שלפנינו נקבעו כונסי הנכסים על פי הסכמת הצדדים בהסכם הגירושין. אומנם אף במקום שבו לא הייתה הסכמה למינוי כונס נכסים ישנה סמכות טבועה לבית הדין למנות כונס וכפי שקובע סעיף 77 לחוק בתי דין דתיים (כפייה וציות ודרכי דיון), תשט"ז – 1956, שזו לשונו:

(א) בית דין, כשהוא דן בעניין שבשיפוטו, רשאי למנות כונס נכסים (בסעיף זה – הכונס) על נכס מסוים של נתבע, אם הוכח להנחת דעתו כי קיימות ראיות מהימנות לכאורה התומכות בעילת התובענה וכי קיים צורך מיוחד במינוי הכונס לשם ביצוע פסק הדין, ולעניין זה יחולו, בכפוף להוראות סעיף זה, הוראות סעיפים 53 עד 57 ו-60 לחוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז – 1967, וכפי שיתוקן מעת לעת, בשינויים אלה:

(1) בכל מקום בסעיפים האמורים, במקום "ראש ההוצאה לפועל" יבוא "בית הדין";

(2) בסעיף 57, במקום "בית המשפט" יבוא "בית המשפט לענייני משפחה שבתחום שיפוטו נמצא בית הדין".

אופן סיום תפקידו של כונס נכסים נקבע בסעיף 60 לחוק ההוצאה לפועל, תשכ"ז – 1967, שזו לשונו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(א) כונס נכסים רשאי, על ידי הודעה בכתב לרשם ההוצאה לפועל, להתפטור מתפקידו; ההתפטרות אינה תופסת אלא אם בא עליה אישור רשם ההוצאה לפועל ומן היום שנקבע לכך באישור.

(ב) רשם ההוצאה לפועל רשאי לפטר כונס נכסים אם לא מילא תפקידו כראוי או אם ראה סיבה אחרת לכך.

(ג) רשם ההוצאה לפועל רשאי לשחרר את כונס הנכסים מתפקידו אם ראה שאין עוד צורך או תועלת בכינוס נכסי החייב.

ג. לאור האמור: הפה שאסר הוא הפה שהתיר, בית הדין שמינה את כונסי הנכסים (אף על פי ההסכם שביניהם), הוא המוסמך לפטרם והוא זה שמוסמך, רשאי ואף חייב למנות כונס נכסים אחר, אם יחליט שכונסי הנכסים לא פועלים לשביעות רצונו וכמצופה מהם. ואם יש צורך למנות כונס נכסים לצורך ביצוע פסק הדין.

ד. בית הדין שאישר את ההסכם על פי בקשת הצדדים ונתן לו תוקף של פסק דין הוא שקנה הסמכות להשגיח ולתת הוראות לביצוע פסק דינו, ומשקנה סמכות, הוא שחייב לממש את סמכותו, ואין הוא יכול לפרוק ולהשיל את סמכותו, משפטית-חוקית, אלא אם כן שני הצדדים ביקשו זאת ממנו, או שהעבירו את הסמכות בהסכמה לערכאה אחרת.

עם זאת על פי דין תורה משבא הדין לפני הדיין אין הוא רשאי להסתלק ממנו בכל עניין, מכיוון דאיכא מצות עשה של "בצדק תשפוט עמיתך", עיין באור זרוע (ריש סנהדרין) והובא בהגהות אשרי (סנהדרין פרק א סימן ה), וכבר הארכנו בזה במקום אחר.

חובת בית הדין להפעיל את סמכותו ושלא להסתלק ממנה עולה גם מהפסיקה האזרחית – עיין בג"ץ 5376/08 שם נכתב:

15. חיזוק נוסף למסקנה זו ניתן לדלות מן העיקרון הרחב, החל על כל ערכאה שיפוטית באשר היא, אשר על פיו, משמוגש הליך שיפוטי בפני ערכאת שיפוט מוסמכת, מוטלת עליה חובה לדון ולהכריע בו.

אין ערכאת שיפוט רשאית לומר כי, על אף שקנויה בידה סמכות שיפוט, היא אינה רוצה, משיקוליה שלה, להפעיל את סמכותה ולהכריע בהליך. קיום סמכות שיפוט להכריע בהליך משמעו חובה להכריע, להבדיל מאופציה או רשות להכריע. הסמכות השיפוטית, והחובה להפעילה, עם הגשת הליך, צועדות יד ביד, באין מפריד.

לפיכך, משהוגשה בפני בית הדין האזורי תביעת הרכוש הנכרכת, והוא קנה סמכות לדון בה, הייתה עליו חובה לדון ולהכריע בה; בית הדין לא היה רשאי ביוזמתו לסרב להכריע, ולדחות ביוזמתו את התביעה בלא הכרעה בה. הפעלת הסמכות השיפוטית אינה בגדר אופציה, אלא היא בגדר חובה המוטלת על הערכאה השיפוטית, כחלק בלתי נפרד מהאחריות הרובצת עליה ליתן שירות שיפוטי לציבור המתדיינים, המבקש הכרעה שיפוטית במחלוקותיו. האחריות והחובה להכריע בהליך משפטי שהוגש בפני ערכאה שיפוטית מוסמכת טבועים באופייה של הפונקציה השיפוטית, והם חלק בלתי נפרד ממנה.

אכן,

הזכות לשבת בדין היא גם חובה לעשות כן. חובה זו היא, בראש וראשונה, כלפי מערכת השפיטה כחלק מתפקידו המוסדי של השופט, ומהצרת האמונים שלו. חובה זו מעוגנת אף בכללי האתיקה של

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

השופטים (תשנ"ג), הקובעים כי "שופט יטפל וידון בכל תיק המועבר לטיפולו, בהתאם לחוק ולנהלים, אלא אם קיימים טעמים המחייבים כי יפסול עצמו מלדון בעניין".

אולם החובה לשבת בדין אינה רק חובה של השופט כלפי מערכת השפיטה. זוהי חובה גם כלפי הצדדים, במסגרת הצורך בהשגת הכרעה צודקת וברורה, תוך זמן סביר. נוסף לכך, זוהי חובתו של השופט גם כלפי הציבור בכללותו, שציפייתו המוצדקת היא כי שופט לא יבור לו את התיקים, אלא ידון באלה המובאים לפניו.

(יגאל מרזל דיני פסלות שופט 22, 23 (2006))

כבר הובהר בפסיקה לא אחת, כי הזכות לשבת במשפט היא גם חובה לעשות כן; השתחררות בלתי ראויה של השופט מהדיון וההכרעה במשפט פוגעת בהגינות המשפט, ועלולה לגרום לעיוות דין (ע"פ 2/95 מדינת ישראל נ' זינאטי, פ"ד מט(1) 39, 43 (1995); ע"פ 2113/91 מדינת ישראל נ' יהודה, פ"ד מה(3) 790 (1991); ע"א 6275/03 שגיא נ' סלע ([פורסם בנבו], 28.7.2003); ע"א 5939/01 ממנ' נ' ממנ' ([פורסם בנבו], 11.9.2001); המ' 258/65 מיקולינסקי נ' בית א.ב.ג. בע"מ, פ"ד יט(2) 645, 647 (1965); ע"פ 1816/90 גרשוני נ' מדינת ישראל ([פורסם בנבו], 11.6.1990); ע"פ 5756/95 עתאמנה נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 17.12.1995); ע"א 4160/90 שחר נ' מושנוב (לא פורסם, 29.7.1996); ע"פ 75/98 עציון נ' מדינת ישראל ([פורסם בנבו], 12.4.1998); ע"פ 5796/07 יום טוב נ' מדינת ישראל, פסקה 4 ([פורסם בנבו], 13.8.2007); בג"ץ 5364/94 ולנר נ' יו"ר מפלגת העבודה, פ"ד מט(1) 758, 814 (1995)).

בעניין בג"ץ 321/60 לחם חי בע"מ נ' שר המסחר והתעשייה, פ"ד טו 197, 208 (1961), אומר השופט ויתקון:

השמירה על הסמכויות, שני לאוין בה שעלינו להיזהר מהם: אחד – שלא נחרוג מגדר סמכותנו; ואחד – שלא נהסס למצות אותה עד תומה.

עד כאן לשון פסק הדין הנוגע לענייננו.

היוצא מהאמור לעיל הוא כדלהלן:

בית הדין שאישר את הסכם הגירושין הוא שמוטל עליו לממשו, בית הדין ממנה את כונסי הנכסים הפועלים כידו הארוכה, הוא שיינתן להם הוראות איך יפעלו והוא שיעבירם מתפקידם אם כשלו, וימנה כונס נכסים אחר במקומם. מלבד זאת משקנה בית הדין סמכות לדון במכירת דירת הצדדים אין הוא יכול להשיל את סמכותו בין על פי דין ובין על פי חוק ולהעביר עניין מן העניינים שנקבעו בהסכם הגירושין שקיבל תוקף של פסק דין לטיפולו של ערכאה אחרת.

משכך כבר בשלב זה חובתנו לקבוע שהערעור מתקבל: אף אם נקבע שמינויים של כונסי הנכסים יסתיים, הכינוס אינו יכול להסתיים ועל בית הדין למנות כונס אחר, ובוודאי אין הוא רשאי להורות לצדדים להגיש תביעתם לפני ערכאה אחרת.

הותרת כונסי נכסים בתפקידם או העברתם ממנו – עקרונות ויישומם

בדיון שהתקיים לפנינו בתאריך י"ד בתמוז תש"ף (6.7.20), שמע בית הדין ארוכות את באי כוח הצדדים. באת כוח המערערת המשמשת ככונסת מטעמה, ואשר למעשה כנראה פועלת ככונסת יחידה, ציינה כי מכירת נכס כה מורכב וכה יקר אינה יכולה להיעשות במהרה, בפרט כיוון שכדי למקסם את מחיר הנכס רצוי, ראוי ונכון למכור את כל החלקות יחד, מאחר שבמכירה אחידה של כל החלקות, מחיר הנכס גבוה יותר ממכירה של כל חלקה בפני עצמה. דבר זה נלמד מחוות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דעת השמאי אייל עובדיה, ממשרד אייל – עמית, מיום כ"ז בכסלו תשע"ט (5.12.18) שכתב שכאשר נמכר הנכס כיחידה אחת (שטח מצרפי), השומה עומדת על סך של 50,610,000 ש"ח. בעוד מכירה של החלקות כיחידות נפרדות, הערכת השמאי היא 46,070,000 ש"ח (ראה עמ' 46 לדוח השמאי). מדובר אפוא בתוספת של כ-10% במכירה של כל החלקות כיחידה אחת.

לאחר שמיעת דברי הצדדים ועיון בחומר שבתיק:

דעתנו שאפשר לפטר כונסי נכסים באחת משתיים: או שכונסי הנכסים התרשלו בתפקידם, או כתוצאה של נתון שלא היה ידוע לבית הדין, או לצדדים (בנדון דידן, מאחר שמינוי כונסי הנכסים בא מכוח הסכמת הצדדים) המשנה מהותית את ההסכמה למינוי הכונסים, באופן שייאמר שעל דעת נתון כזה לא הסכימו הצדדים למינוי כונסי הנכסים.

אין לבית הדין ספק שביתם של הצדדים לא יימכר ללא מינוי כונס נכסים, משכך חובתו של בית הדין למנות כונס נכסים בהתאם לסעיף 77 לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות ודרכי דיון), תש"ז – 1956.

בית הדין עיין בחומר שבתיק ושמע את באי כוח הצדדים. בית הדין מתרשם שכונסי הנכסים לא התרשלו במילוי תפקידם. העובדה שעד היום, כשנה ומחצה ממינויים לא נמכר הנכס, לא מעידה על התרשלות. מתקבל הרושם שכונסת הנכסים מטעם המערערת אכן עשתה מאמצים כנים ורציניים למכור את הנכס במחיר מקסימלי, מצאה קונה במחיר של 43,000,000 ש"ח, שמשום מה לאחר החלפת טיוטות עם בא כוחו חזר בו מהקנייה. דבר זה אירע אך לפני כשבעה חודשים. הכונסת פנתה למתווך רפי קלינה להתקשרות להסכם בלעדיות.

לדברי באת כוח המערערת קיים קושי אובייקטיבי להציג את הנכס לרוכשים פוטנציאליים כיוון שהמשיב אינו מאפשר לרוכש פוטנציאלי להיכנס לבית שבו הוא מתגורר המצוי על אחת החלקות וכמו כן אינו פועל לתחזוקת הגינה שבשטח שבו מתגוררת המערערת, והדבר מבריח קונים פוטנציאליים.

הוסף לכך שמדובר בנכס יקר ערך, ששומתו כ-50,000,000 ש"ח. מעטים הם הקונים הפוטנציאליים לנכס כזה, וייתכן בהחלט שמכירתו תיקח זמן רב, הרבה יותר ממכירת דירה סטנדרטית. אין להשלים עם הפסד כספי שייגרם לבעלים ממכירה מהירה ובלתיאחראית, משכך יש לנסות ולמכור את הנכס בסכום מקסימלי.

מאמצי באת כוח המערערת, שהיא כונסת הנכסים – ייתכן שלא נשאו פרי באשר המשיב עצמו פועל במקביל לפיטוריה.

גם כששמענו את דברי בא כוח המשיב, לא התרשמנו שכונסת הנכסים פעלה שלא כראוי או התרשלה במילוי תפקידה. בא כוח המשיב מציין שהחוב גדל ותופח וריבית אוכלת בו (אחוז לחודש, הגם שהדולר ירד במשך התקופה מאז ההלוואה בכ-8%), וכי כל עוד לא נמכר הנכס הנזק כתוצאה מהריבית שיצטרכו שני הצדדים לשלם לבעלי החוב, יהיה יותר מהפער במחיר שבו תצליח הכונסת למכור את הנכס כפרט מצורף או כיחידות.

לא התרשמנו שלמערערת יש אינטרס באימכירת הנכס, וצבירת ריבית שאת מחציתה תצטרך לשלם מתמורת המכירה.

אף שאין לנו ידיעה ברורה אם בית הדין ידע בשעת ההסכם את פירוט החובות שעל שם הצדדים הרובצים כמשכנתה על הבית, מכל מקום מינוי כונסי הנכסים נעשה בהתאם להסכם הגירושין בין הצדדים, קרי מכוח הסכמת הצדדים, שהם ודאי ידעו על היקף החובות שעליהם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לשלם לבנק הפועלים או ל[צ']. כך: לא נולדה כאן ידיעה חדשה שצריכה לשנות מהותית את החלטת בית הדין בעניין מינוי כונסי הנכסים.

סמכות בית הדין בנוגע לכינוס נכסי צדדים על אף התנגדות נושים

באשר לסמכות בית הדין למינוי כונסי נכסים מטעם בית הדין בנכס של שני צדדים, במסגרת הליך פרוק שיתוף (רכוש), הגם שיש נושים המתנגדים לכך:

לערכאה העוסקת בפירוק השיתוף בין הצדדים, ובנדון דידן בית הדין הרבני האזורי, סמכות למנות כונסי נכסים למכירת הנכס, לתשלום החובות ולחלוקת היתרה, הגם שצד ג' – המלווים – אינו צד לפני בית הדין. כל פירוק שיתוף כולל בחובו תשלום כל החובות שעל הנכס. זה חלק ממהות פירוק השיתוף.

אין זה מונע מצד ג' להגיש תביעות בערכאה אחרת למימוש החוב, בדרך כזו או אחרת, ברם כל הנושים, ובכללם הבנקים למשכנתאות, יודעים שהערת האזהרה שבגין החוב שיש להם על הנכס, לא תוסר אלא לאחר תשלום כל החוב. משכך גם לנושים יש עניין בכינוס הנכסים: אין להם נפקות בנכס אלא בהחזר החוב, והחזר החוב יעשה ודאי באופן יעיל ומניב יותר במסגרת הליך של כינוס נכסים, כאשר הנושים אינם מפריעים להליך.

עמדות הנושים ומניעיהם והחשש לקנוניה בין אחד הנושים לבין המשיב

נציין כי לנושים ולבעלי הקרקע אינטרס שונה. בעלי הקרקע מעוניינים למכור את הנכס במחיר מקסימלי. הנושים מעוניינים בסילוק ההלוואה. מבחינתם אין זה משנה אם בעלי הקרקע יינקו אם לאו. חובת בית הדין לשמור על האיזון, וכי במסגרת פירוק השיתוף ישמרו האינטרסים של בעלי הקרקע והאינטרס של הנושים, קרי סילוק ההלוואה, יחד. אנו סבורים כי כונסי הנכסים המיצגים את בעלי הקרקע, (או כונס ניטראלי שימנה בית הדין, אם יוכח שהכונסים שמונו לא מילאו את תפקידם), ידעו לשמור על האיזון המתאים.

במקרה שלפנינו, בנק הפועלים מוכן שכונסי הנכסים ימשיכו במילוי תפקידם. כאמור לעיל, עניינו של בנק הפועלים הוא בהחזר החוב, וכל עוד כונסי הנכסים פועלים למכירת הנכס וסילוק החוב, הרי שזה עולה בקנה אחד עם האינטרס של הבנק. אין לבנק עדיפות בכונס זה או אחר, ובלבד שיפעל ויראה פעילות בניסיון למכירה.

התנגדותו של הנושה [צ'] תמוהה ביותר. הרי כל סכום החוב שחייבים לו הצדדים עומד על 2 מיליון דולר, בצרוף ריבית חודשית של אחוז אחד. לכאורה עניינו של הנושה הוא בפירעון וסילוק החוב. החוב שלו רשום כהערת אזהרה על החלקה בגוש [...] ששוויה נאמד על ידי השמאי כיחידה נפרדה בסכום של 9,730,000 ש"ח. במילים אחרות – חובו מובטח בכל מקרה, הקרן והריבית, בשעבוד שיש לו על החלקה הנ"ל, ומה גורם לו למהר ולפנות לערכאות השונות לממש את הנכס באופן מידי. בפרט כשמדובר בדיד וחבר קרוב של המשיב, ובחוב עם ריבית כה גבוהה של אחוז לחודש.

אין לנו אלא להסיק שטענת כונסת הנכסים מטעם האישה, עו"ד רומי קנבל, שמי שעומד מאחורי הבקשות של הנושה [צ'] הוא המשיב עצמו, שמעוניין למכור את הנכס באופן שבו ייתכן שזכויות המערערת ייפגעו, אינה טענה מופרכת, ובוודאי יש לחשוש לה במקום שאין היגיון כלכלי לדרישתו. בקשות הנושה [צ'] באו לאחר שהמשיב עצמו בא וביקש מבית הדין לפטר את כונסי הנכסים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לבית הדין יש את הסמכות למנות כונסי נכסים במסגרת פירוק השיתוף, ולהורות להם לשלם את החובות שעל הקרקע. לנושה אין מעמד בבית הדין, ועליו לפנות לכונסי הנכסים עצמם, או לערכאה שיפוטית מתאימה, תוך תביעה אם יש לו שטר חוב אותו הוא רוצה לממש ויכול לממש, כפי שאכן עשה. לאמור, גם אם אין לבית הדין סמכות ליתן הוראות לנושה, לבית הדין יש סמכות לתת הוראות לגבי מכירת הנכס מכוח בעלי הנכס המתדיינים לפניו, ובמסגרת סמכות זו הוא יכול למנות כונסי נכסים, שבין השאר יפעלו לתשלום החובות שעל הנכס, גם אם הנושה יבחר להתדיין על עצם החובות עם הבעלים – הלוויים בערכאה אחרת.

נאמר בצורה ברורה:

בית הדין חושש שאם המערערת לא תהיה מיוצגת בהליך מכירת הנכס, זכויותיה ייפגעו. ומכאן ששמירת זכויותיה מחייבת שבאת כוחה תהיה חלק מהליך כינוס הנכסים. כך ראוי להיעשות לכתחילה, וודאי שבדיעבד אין מקום לפטר את באת כוח המערערת ממינויה ככונסת נכסים, ובפרט משלא הועלתה טענה משמעותית על פגמים בפעילותה, בנסיבות ובסביבה שבה היא פועלת. הדברים נכונים לכשעצמם בנסיבות הסכסוך הקשה שבין הצדדים והתנהלות הבעל שגרמה להוצאת צו הרחקה נגדו בבית המשפט. והדברים מתחזקים גם לאור התנהגות הבעל באולם בית הדין, בדיון שנערך לפניו, התנהגות שהצריכה אותנו להוציא מהאולם. זאת אף ללא התייחסות בית הדין לדברים העולים מכתב הערעור ומטענות המערערת שנשמעו לפניו, בנוגע להתנהלות המשיב המנסה להפעיל, לדבריה, לחצים באמצעות צדדים שלישיים – דברים שלא נבדקו על ידינו ושספק אם יש בידינו את האמצעים לברר את נכונותם.

כמו כן דעת בית הדין כי מינוי כונס נכסים חדש מטעם המשיב, עלול לגרום לאימכירת הנכס, וממילא לפנייה של בנק הפועלים לבית המשפט למינוי כונס מטעם הבנק, ובוודאי פנייה של הנושה [צ'] בהתאם. לכן דעתנו היא שיש להשאיר על כנם את שני כונסי הנכסים כפי שמונו בהסכם הגירושין שבין הצדדים, תוך שמירה על האינטרסים של שני בעלי הקרקע, המערערת והמשיב.

בית הדין מתרשם שבאת כוח המערערת, ככל הנראה עם עו"ד סידי, עשו מאמצים למכירת הנכס. אולם אם עוד טרם יבשה הדיו על החלטת בית הדין למינוי כונסי הנכסים, פחות משלושה חודשים ממינוים, מבקש המשיב לפטר אותם, הדבר מלמד שמלכתחילה לא חפץ במינוי כונסי הנכסים, הגם שאחד מהם מייצג אותו, ובנסיבות אלו ספק גדול אם ביכולתו או ברצונו לקדם את כינוס הנכסים. מתקבל הרושם שהמשיב מעוניין במכירת הנכס, "מתחת לרדאר" של המערערת, והאריכות אך למותר, שעם סילוקה של באת כוח המערערת מהליך מכירת הנכס, ייפגעו זכויות המערערת.

נציין עוד: בדיון התברר שבא כוח המשיב כתב דברים שאינם אמת. בכתב התשובה לערעור טען בא כוח המשיב שהמערערת עושה בנכס שימוש בלעדי (סעיף 11 לתשובה). דבר זה בא להשפיע על בית הדין לחשוב שאין למערערת עניין במכירת הנכס. מתברר שהדבר לחלוטין לא נכון: המשיב מתגורר בנכס באחד הבתים עם בריכת שחייה וכו'. דבר זה לכשעצמו מלמד על אמינות טענות המשיב. וזאת אף אם לא נקבל את טענת המערערת על ההצקות שגורם לה המשיב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מסקנות

לאור האמור לעיל בית הדין קובע כי כונסי הנכסים, עו"ד רומי קנבל ועו"ד יעקב סידי, ימשיכו להיות כונסי נכסים למכירת הנכס בהתאם למינוי של בית דין קמא מיום ל' בתשרי תשע"ט (9.10.18) ובהתאם להסכם הגירושין הנ"ל שקיבל תוקף של פסק דין.

שיתוף הפעולה בין הכונסים וצירוף כונס שלישי לסיוע ולהכרעה במחלוקות

בתיק בית הדין מצויה תגובתו של עו"ד סידי לבית הדין, הכותב שכונסי הנכסים לא מצליחים למכור את הנכס, והוא מבקש מבית הדין למנות את בא כוח הנושה ככונס נכסים, מתגובה זו לא ברור אם כוונתו לצרף את בא כוח הנושה ככונס נוסף או ככונס במקום שני הכונסים שנקבעו בהסכם הגירושין. בין כך ובין כך מכיוון שבית הדין לא שיחרר את עו"ד סידי מתפקידו ככונס נכסים כפי שקובע סעיף 60 לחוק ההוצאה לפועל, הרי שמינויו ככונס עומד בתוקפו. עיון בבקשותיהם של שני כונסי הנכסים בתיק בית הדין מורה שהיחסים ביניהם אינם על מי מנוחות, וחובת בית הדין תהיה לבחון אם שני כונסי הנכסים יכולים להמשיך בהליך הכינוס יחדיו או שלגביהם נאמר "לא תחרוש בשור וחמור יחדיו" (על כל פנים בתיק זה), ועיין בדברי החינוך הנודעים (מצוה תקנ). הדבר יוכל להיעשות על ידי קבלת עמדותיהם בכתב או על ידי קיום דיון שבו יהיו נוכחים כונסי הנכסים בלבד ובכובעם כשלוחי בית הדין.

אם יודיע עו"ד סידי שאין הוא מעוניין להמשיך בתפקידו, ישקול בית הדין למנות כונס נכסים אחר נוסף שישמור על האינטרסים של הבעל מצד אחד, אך ימלא את עיקר תפקידו כידו הארוכה של בית הדין, ככונס נכסים.

עם זאת אין לנו ספק שמוטב ששני כונסי הנכסים שהינם עורכי דין וותיקים ומנוסים ימשיכו במלאכת הכינוס. אומנם בנסיבות סכסוך זה שבו באי כוח הצדדים מונו ככונסי נכסים, אף ש וודאי יפעלו על פי חובתם כשלוחי בית הדין שמינה אותם, ראוי למנות כונס נוסף מטעם בית הדין, כדי שיבחון הדברים בצורה עניינית וניטרלית ויכריע במקום שבו ישנם חילוקי דעות בין הכונסים שהתמנו. לפיכך ממנה בית הדין את עו"ד יורם ירקוני ככונס נכסים נוסף. שלושת כונסי הנכסים יפעלו במשותף ויתניעו מחדש את הליכי הכינוס.

בית הדין מבהיר שבמקרה של מחלוקת, דעת רוב כונסי הנכסים תכריע.

חובתנו להבהיר שהדרך שאנו נוקטים בה היא על פי מה שקבעו חז"ל במינוי בית דין שנברר על ידי הצדדים כלשון הגמרא (סנהדרין כג, א):

מאי שנא דעבדי הכי? אמרי במערבא משמיה דרבי זירא: מתוך שזה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד, ושניהן בוררין להן עוד אחד – יצא הדין לאמיתו.

ואף בנידון דידן: בכהאי גוונא הליך הכינוס ייערך כתקנו. כשזה בורר לו 'דיין אחד' וזה בורר לו 'דיין אחד' – "בוררין להן עוד אחד".

נוסף ונביא את דברי הרא"ש בהלכותיו (שם – סנהדרין פרק ג סימנים א וב):

[...] פירש רש"י דיוצא דין אמת לאמתו, דצייתי בעלי דינין וסברי "הרי אני ביררתי האחד, ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך", והדיינין עצמם נוח להן להפך בזכות שניהם מפני ששניהם ביררום.

מפני שיש חסרי דעת טועין בדברי רש"י ולמדין ממנו שהדיין יש לו להפך בזכות אותו שביירר, ועומד במקומו לחפות בדברים אשר לא כדין, ונהגו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמה אנשים לברור להם בעל תחבולות ונתלין בדברי רש"י ששמע שיש לו להפך בזכותו, וחלילה וחס – לא דקדקו בדבריו, שכתב "דסברי הרי אני ביררתי", כי הוא סובר כך שיהפך בזכותו יותר מבזכות האחר ומתוך זה ציית לדיניהן. אבל הדיין עצמו חלילה לו למצוא סברא לזכותו אם לא שיראה לו דין גמור. אבל אם היה יכול להטעות את חבריו לקבל סברתו, אף על פי הוא מסופק בה, הרי זה בכלל מטה משפט. אבל מתוך שזה ביררו מבין דבריו לאשורו, ואם יש לו שום צד זכות נושא ונותן עם חברו, וכן עושה הדיין האחר לשני. נמצא לא נשאר זכות נסתר ונעלם לשניהם, והשלישי שומע משא ומתן של שניהם ומכריע ביניהם ויוצא הדין לאמתו.

אף בנידון דידן שלוש כונסי הנכסים בעצה משותפת יוכלו לקדם ולהביא הליכי הכינוס לסיומם, על ידי שיתוף פעולה בנושא המרכזי שאליו מוננו – מכירת הנכס שתועיל לשני הצדדים.

כונסי הנכסים ידווחו אחת לשלושה חודשים לבית דין קמא על פעולותיהם למכירת הנכס.

כאמור לעיל מכירת הנכס שהוא נכס יקר מאוד אינה פשוטה כלל, מנעד הלקוחות היכולים לקנות נכס זה, בין שיימכר כיחידה אחת ובין שיחולק למספר יחידות, מצומצם. גם מכירת נכס טריוויאלי שיש לקוחות רבים היכולים לקנותו, לא נעשית באופן מהיר במצבו של שוק הנדל"ן הקיים במדינת ישראל וקל וחומר בנכס המדובר. אין ספק שבנסיבות הסכסוך העמוק בין הצדדים לאישה יש אינטרס גבוה שהנכס יימכר, יפורק השיתוף, הצדדים יתגרשו, והיא תוכל להמשיך בחייה. לפיכך אין אנו חוששים שבאת כוחה, הכונסת, תערים קשיים למכירת הנכס, ובלבד שלא יימכר במחיר של נזק כבד לצדדים.

עם זאת, אם הנכס לא יימכר עד תחילת אוגוסט 2021, ישקול בית דין קמא בעוד כשנה, את המשך תוקף מינוי כונסי הנכסים הנ"ל.

מלבד זאת, כפי שכתבנו, מאחר שבית הדין אישר את הסכם הגירושין, הסכם שבו גירושי הצדדים תלוי במכירת הנכס, והסעיף שבו מוננו כונסי הנכסים כולל שני עניינים: א. הנכס יימכר; ב. באי כוח הצדדים ישמשו כונסי נכסים – אין מקום לבטל ההסכם לגמרי ולהעביר את עניין פירוק השיתוף בבית לערכאה אחרת. במקרה שכזה ישקול בית הדין אם ייווכח שכונסי הנכס כשלו במלאכתם, למנות כונס נכסים ניטראלי למכירת הנכס, כשלאחר מכירתו יתגרשו הצדדים.

בנסיבות אלו בית הדין מאשר עקרונית לכונסי הנכסים להתקשר עם מתווך מומחה במכירת נכסים הדומים לנכס הצדדים וליתן לו בלעדיות לתקופה קצובה של שישה חודשים, ובלבד שהמוכרים לא ישלמו דמי תיווך. דבר זה יעשה בהסכמת שני הכונסים הנ"ל, ולאחר שימציאו לבית דין קמא את הסכם התיווך ובית דין קמא יאשרו.

ניתן בזאת צו המורה למשיב לאפשר לכונסי הנכסים להראות את הדירה שבה הוא מתגורר בנכס הנ"ל. על המשיב להשאיר ביד עו"ד סידי מפתח (או מספר קוד כניסה) לדירה. כמו כן המשיבה תשאיר ביד עו"ד קנבל מפתח או קוד כניסה לדירה.

המשיב ישלם לגנן שיטפל בגינה שבחלק שבו מתגוררת המערערת, בהתאם להוראות שיקבל בעניין מכונסי הנכסים.

אם יתרשם בית הדין כי המשיב פועל לסיכול פעולת כונסי הנכסים, בית הדין יחייב את המשיב בהוצאות לדוגמה לטובת כונסי הנכסים או לטובת המשיבה.

החלטתנו זו אינה מתייחסת למזונות שנקבעו בהסכם מאחר שנושא זה לא נידון לפנינו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פסק דין ומתן הוראות

לאור האמור לעיל בית הדין קובע כדלהלן:

- א. אנו מקבלים את הערעור.
 - ב. הליך הכינוס ימשיך בפיקוחו ובהתאם להנחיות בית הדין האזורי. אין מקום להעברת כונסי הנכסים מתפקידם.
 - ג. כונסי הנכסים שמונו בהסכם הגירושין ימשיכו בתפקידם עד להחלטה אחרת של בית הדין.
 - ד. בית הדין ממנה את עו"ד יורם ירקוני מ[...] ככונס נכסים נוסף.
 - ה. במקרה של חילוקי דעות בין הכונסים תכריע דעת הרוב.
 - ו. כונסי הנכסים ידווחו לבית הדין כל שלושה חודשים על התקדמות הליך הכינוס.
 - ז. בית הדין מאשר לכונסי הנכסים להתקשר עם מתווך מומחה במכירת נכסים הדומים לנכס הצדדים, וליתן לו בלעדיות לתקופה קצובה של שישה חודשים. הסכם ההתקשרות יוגש לאישור בית הדין האזורי.
 - ח. שני הצדדים חייבים לשתף פעולה עם כונסי הנכסים ולאפשר לרוכשים פוטנציאליים לראות את הנכס.
 - ט. אם יתברר לבית הדין שאחד מהצדדים מערים קשיים מכל סוג שהוא על מכירת הנכס, ישקול בית הדין את האמצעים היעילים למניעת ההפרעות כדי להשלים הליך הכינוס.
 - י. על המשיב לשאת בהוצאות לצורך תחזוק הנכס במצב אופטימאלי, דבר שיקל על מכירתו.
 - יא. אם לא יימכר הנכס במשך השנה הקרובה ישקול בית הדין באוגוסט 2021 או במועד סמוך לו, אם יש להאריך את מינויים של כונסי הנכסים.
 - יב. גם במקרה שיחליט בית הדין שלא להאריך את מינויים של כונסי הנכסים הנוכחיים, ההסכם לא יתבטל, ובית הדין ימנה כונס נכסים ניטראלי למכירת הנכס.
 - יג. עם מתן פסק הדין מורה בית הדין לסגור את התיק.
 - יד. פסק הדין מותר בפרסום בהשמטת שמות הצדדים
- ניתן ביום כ' בתמוז התש"ף (12.7.2020)

הרב דניאל אדרי

הרב צבי בן יעקב

הרב שלמה שפירא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה